

Laki ja esivalta

Pjotr Kropotkin

1882

Sisältö

I	3
II	7
III	10
IV	14
Suomentajien jälkisanat	18

I

”Kun yhteiskunnassa vallitsee tietämättömyys ja ihmisten mielissä epäjärjestys, lakien määrä moninkertaistuu ja lainsäädännön odotetaan järjestävän kaiken, jokaisen uuden lain ollessa vain uusi virhearviointi; ihmiset saadaan alituisen vaatimaan lailta sellaista, mikä voi olla lähtöisin vain heistä itsestään, heidän omasta kasvatuksestaan ja moraalisuudesta.” Näiden sanojen esittäjä ei ole vallankumouksellinen, ei edes uudistaja. Kyseessä on juristi Dalloy, Ranskan *Repertoire de la Legislation* -lakikokoelman kirjoittaja. Ja vaikka nämä rivit on kirjoittanut mies, joka itse on lain laatija ja ihailija, ne ilmaisevat täydellisesti yhteiskuntamme epänormaalin tilan.

Nykyisissä valtioissa uudesta laista etsitään laillista pakotetta pahaa vastaan. Sen sijaan, että ihmiset itse muuttaisivat olemassaolevaa pahaa, he ryhtyvät vaatimaan lakia, joka sen voisi muuttaa. Jos kahden kylän välinen tie on mahdoton kulkea, maalainen sanoo: ”Pitäisi olla laki kunnallisista teistä.” Jos puistonvartija käyttää väärin häntä nöyrästi totellen seuraavien hengen- tarpeita ja loukkaa yhtä heistä, loukattu sanoo: ”Pitäisi olla laki, joka velvoittaa puistonvartijat suurempaan kohteliaisuuteen.” Jos maanviljelyksessä tai kaupassa vallitsee pysähtyneisyys, maanviljelijä, karjan kasvattaja tai keinottelija vakuuttaa: ”Tarvitaan protektiivista lainsäädäntöä.” Aina vanhaa vaatturia myöten ei ole ainuttakaan, joka ei vaatisi lakia suojelemaan omaa pikku kaupankäyntiään. Jos työnantaja alentaa palkkoja tai lisää työtunteja, poliitikonalku huudahtaa: ”Meillä täytyy olla laki panemaan asiat kuntoon.” Lyhyesti sanottuna: laki kaikkialle ja joka tarkoitukseen! Laki ulkonäöstä, laki hulluista koirista, laki hyveestä, laki pistämään kuriin kaikki paheet ja kaiken pahan mikä vain on seurausta inhimillisestä laiskuudesta ja pelkuruudesta.

Meidät on siinä määrin vienyt harhaan kasvatus, joka lapsuudesta lähtien pyrkii tappamaan meissä kapinahengen ja kehittämään kuuliaisuutta esivallalle; meidät on siinä määrin vienyt harhaan tämä jokaista elämäntapahtumaamme – syntymäämme, kasvatustamme, kehitystämme, rakkauttamme, ystävyysttamme – säätelevän lain rauta-anturan alla eläminen, että jos tämä asiointi jatkuu, menetämme kaiken aloitekykymme, kyvyn ajatella itse puolestamme. Yhteiskuntamme ei enää tunnu ymmärtävän, että olisi mahdollista olla olemassa muutoinkin kuin lain alaisuudessa, jonka edustuksellinen hallitus on laatinut ja jota kourallinen vallanpitäjiä hallinnoi. Silloinkin, kun yhteiskunta on mennyt niin pitkälle, että se on vapauttanut itsensä lain orjuudesta, sen ensimmäinen huoli on ollut pystyttää se välittömästi uudelleen. ”Vapauden 1. vuosi” ei ole koskaan kestänyt kauempaa kuin yhden päivän, koska jo seuraavana aamuna sen julistettuaan ihmiset saattavat itsensä jälleen lain ja esivallan ikeeseen.

Muutaman tuhannen vuoden aikana ne, jotka meitä hallitsevat, eivät ole todellakaan tehneet mitään muuta kuin julistaneet muunnelmia teemasta ”kunnioittakaa lakia, totelkaa esivaltaa”. Tämä on se moraalinen ilmapiiri, jossa vanhemmat kasvattavat lapsensa ja koulun tehtävänä on vain lujittaa tätä vaikutusta. Lapsille teroitetaan valetieteen taitavasti valikoiduilla otteilla todisteita lain välttämättömyydestä; lainkuuliaisuudesta on tehty uskonto; moraalinen hyvyys ja herrojen laki sulautetaan yhdeksi ja samaksi jumaluudeksi. Koululuokan historiallinen sankari on mies, joka noudattaa lakia ja puolustaa sitä kapinallisia vastaan.

Myöhemmin astuessamme julkiseen elämään jatkavat yhteiskunta ja kirjallisuus tämän saman ennakkoluulon teroittamista mieliimme, vaikuttaen meihin päivästä päivään ja tunnista toiseen samalla tavoin kuin tippuva vesi kiveä kovertaessaan. Historian, valtiotieteen ja yhteiskunnallisen taloustieteen kirjat on ahdettu täyteen tätä lain kunnioitusta. Jopa luonnontieteet on valjastettu palvelukseen ottamalla käyttöön teologiasta ja despoottivallalta lainattuja keinotekoisia ilmaisutapoja tiedolle, joka on puhtaasti havainnoinnin tulosta. Siten meidän älymme on onnistuttu sumentamaan ja alati ylläpitämään kunnioitustamme lakia kohtaan. Samaa tointa harjoittavat sanomalehdet. Niistä ei löydy yhtä ainutta artikkelia, joka ei saarnaisi lain kunnioitusta, vaikka kolmas sivu todistaa joka päivä tuon lain vähämielisyyttä ja osoittaa, kuinka sen uskotut toimeenpanijat ryvettävät sitä kaikenlaiseen lokaan ja saastaan. Nöyristelystä lain edessä on tullut hyve ja epäilenpä, onko koskaan ollut edes vallankumouksellista, joka ei nuoruudessaan olisi ryhtynyt puolustamaan lakia sitä vastaan mitä yleisesti kutsutaan ”väärinkäytöksi”, vaikka nämä viimeksimainitut ovatkin väistämättömiä seurauksia laista itsestään.

Taide pihisee samaa säveltä näennäistieteen kanssa. Kuvanveistäjän, taidemaalarin ja muusiikon sankari suojelee kilpensä alla Lakia ja on aina valmiina leiskuvien silmin ja laajentunein sieraimin iskemään maahan ihmisen, joka uskaltaisi kajota Siihen. Lain kunniaksi pystytetään temppeleitä; jopa vallankumoukselliset epäröivät koskettaa Sen palvelukseen vihittyjä ylipappeja; ja kun vallankumous on hävittämällä jonkin aikansa eläneen instituution, pyrkii se yhä lain nimissä pyhittämään tekonsa.

Laiksi kutsuttu sekava joukko käyttäytymisääntöjä, jotka orjuus, maaorjuus, feodalismi ja kuningasvalta ovat jättäneet meille perinnöksi, on ottanut niiden kivihirviöiden paikan, joiden edessä oli tapana teurastaa ihmisuhreja ja joita orjamaiset villit eivät uskaltaneet edes koskettaa, etteivät taivaan tulikirveet surmaisi heitä.

Tätä uutta palvontamuotoa on onnistuttu vakiinnuttamaan erityisen hyvällä menestyksellä siitä lähtien, kun keskiluokka nousi ylimpään valtaan – Ranskan suuresta vallankumouksesta lähtien. Vanhan hallitustavan alaisuudessa ihmiset eivät juuri puhuneet laeista; ellei kyse sitten ollut, kuten Montesquieuilla, Rousseauilla ja Voltairilla, niiden asettamisesta kuninkaan mielijohdteita vastaan. Kuninkaan ja hänen hännystelijöidensä mielihalujen noudattaminen oli pakollista hirttämisen tai vangitsemisen uhalla. Mutta vallankumouksen aikana ja sen jälkeen lakimiehet nousivat valtaan ja he tekivät parhaansa lujittaakseen periaatetta jonka turvin he olivat valtansa saaneet. Keskiluokka hyväksyi sen oitis suojavalliksi kansan ryöpytystä vastaan. Pappislauma kiirehti pyhittämään sen pelastaakseen oman lotjansa uppoamasta ristiaallokossa. Lopuksi ihmiset ottivat sen vastaan parannuksena mielivaltaiseen esivaltaan ja väkivaltaiseen menneisyyteen nähden.

Tämän ymmärtääksemme meidän täytyy siirtää itsemme mielikuvituksessamme 1700-luvulle. Tarinan julmuuksista, joita kaikkivaltiaat aateliset siihen aikaan tekivät kansan miehille ja naisille, on täytynyt särkeä sydämemme ennenkuin ymmärrämme mikä maaginen vaikutus sanoilla ”Tasa-arvo lain edessä, lain noudattaminen syntyperästä tai varallisuudesta riippumatta” on varmasti ollut talonpoikien mieliin. Hän, jota siihen asti on kohdeltu julmemmin kuin petoeläintä; hän, jolla ei koskaan ole ollut mitään oikeuksia; hän, joka ei ole koskaan saanut oikeutta kuvottavimpiakaan aateliston taholta tehtyjä tekoja vastaan, ellei hän sitten kostoksi ole tappanut aatelistia ja joutunut hirtetyksi – hän näki itsensä tämän maksiimin tunnustamana, ainakin teoriassa, ja ainakin mitä tulee hänen henkilökohtaisiin oikeuksiinsa, tasa-arvoisena herransa kanssa. Oli tämä laki sitten mikä tahansa, ainakin se lupasi vaikuttaa herraan ja talonpoikaan yhtäläisesti; se julisti rikkaan ja köyhän tasa-arvoa tuomarin edessä. Tuo lupaus oli valhe ja ny-

kyään me tiedämme sen; mutta tuohon aikaan se oli edistysaskel, kunnianosoitus oikeudelle, niin kuin nyt tekopyhyys on totuudelle annettu kunnianosoitus. Tässä on syy siihen, että kun uhatun keskiluokan pelastajat (robespierret ja dantonit) tukeutuivat Rousseau'n ja Voltairen kirjoituksiin julistaen ”kunnioittakaa lakia, se on sama jokaiselle”, kansa hyväksyi kompromissin, sillä heidän vallankumouksellinen liikevoimansa oli jo kulunut loppuun taistelussa vihollista vastaan, jonka rivit lähestyivät päivä päivältä; he taipuivat lain ikeeseen pelastaakseen itsensä herrojensa tyrannimaiselta vallalta.

Keskiluokka on siitä lähtien käyttänyt parhaalla mahdollisella tavalla hyväkseen tätä maksimaa, joka yhdessä toisen periaatteen – hallinnon edustuksellisuuden – kanssa muodostaa yhteenvetoon koko porvarillisen aikakauden, 1800-luvun filosofiasta. Se on saarnannut tätä oppia kouluissaan, se on levittänyt sitä kirjoituksissaan, se on muovannut taiteensa ja tieteesä palvelemaan samaa päämäärää, se on tunkenut vakaumustaan joka koloon ja joka kulman taakse – aivan kuin hurskas englantilaisnainen, joka sujauttaa lehtisiään oven alitse – ja kaiken tämän se on tehnyt niin menestyksekkäästi, että me nykyisin pidämme itsestäänselvyytenä sitä inhottavaa tosiasiaa, että ihmiset, jotka kaipaavat vapautta, ryhtyvät tähän yritykseen rukoillen herrojaan olemaan niin ystävällisiä, että suojelisivat heitä muuttamalla lakeja, jotka ovat näiden herrojen itsensä luomia!

Mutta ajat ja mielenlaadut muuttuvat. Nykyään kaikkialla on kapinallisia, jotka eivät enää suostu tottelemaan lakia tietämättä, mistä se on peräisin, mitä varten se on laadittu, onko siihen velvollisuutta alistua ja millaisella kunnioituksella sitä tulee kohdella. Aikamme kapinalliset kritisoivat yhteiskunnan varsinaisia perustuksia, joita on tähän asti pidetty pyhinä ja niihin kuuluu ennen kaikkea tuo fetissi: laki.

Arvostelijat analysoivat lain alkuperää ja löytävät sieltä joko jumalan – yhtä villien, typerien, surkeiden ja ilkeiden kauhujen tuote kuin papitkin, jotka vetoavat sen yliluonnolliseen alkuperään – tai sitten verenvuodatuksen, tulella ja miekalla valloituksen. He tutkivat lain ominaisuuksia, ja sen sijaan, että löytäisivät siitä ihmiskuntaa vastaavaa jatkuvaa kasvua, he huomaavat sen tunnusmerkillisen piirteen olevan muuttumattomuus, taipumuksen jähmettää sen minkä pitäisi olla alituisesti muuntuvaa ja kehittyvää. He kysyvät kuinka laki pidetään vallalla ja sen palveluksessa he näkevät Bysantin epäinhimillisyydet, inkvisition julmuudet, keskiajan kidutukset, pyövelin ruoskaniskulla irtirepimän elävän lihan, kahleita, nuijia, kirveitä, vankiloiden synkkiä luolia, kärsimystä, kirouksia ja kyyneleitä. Omassa ajassamme he näkevät, kuten ennenkin, kirveen, köyden, kiväärin ja vankilan – toisaalla raaistettu vanki, joka on saatettu häkkipedon tilaan alentamalla koko hänen moraalinen olemuksensa; toisaalla tuomari, jolla ei ole jäljellä pienintäkään ihmisluontoa kunnioittavaa tunnetta ja joka elää harhoja näkevän lailla laillisten kuvitelmien maailmassa, rypien riemussaan määrätä vankeutta ja kuolemaa, aavistamatta lainkaan hulluutensa kylmässä pahuudessa millaiseen alennuksen kiuluun hän on itsensä langettanut niiden silmissä, jotka hän tuomitsee.

Arvostelijat näkevät lainsäätäjien rodun säättävän lakeja tietämättä edes mistä laeissa on kysymys; äänestäen tänään kaupungin puhtaanapitolaista vailla vähäisintäkään käsitystä hygieniasta; antaen huomenna ohjeita joukkojen aseistuksesta ymmärtämättä edes mikä on pyssy; säättäen lakeja koulutuksesta ja kasvatuksesta, vaikeivat he ole koskaan pitäneet minkäänlaista oppituntia tai antaneet edes omille lapsilleen rehellistä kasvatusta; säättäen lakeja satunnaisesti joka suuntaan – koskaan kuitenkaan unohtamatta jaella rangaistuksia, vankilaa ja orjalaivaa kerjäläisille, jotka ihmisryhmänä ovat tuhat kertaa vähemmän epämoraalisia kuin nämä lainsäätäjät itse.

Lopuksi he näkevät vanginvartijan, joka on menettämäisillään viimeisenkin inhimillisen tunteensa; etsivän, joka on koulutettu kuin verikoiran; itseään halveksivan poliisiurkkijan; ilmiannon muuntuneena hyveeksi; järjestelmäksi muodostuneen lahjonnan; kaikki paheet, kaikki ihmiskunnan huonot ominaisuudet tuettuina ja jalostettuina takaamassa lain voittokulkua.

Kaiken tämän me näemme ja siksi sen sijaan, että typerästi toistaisimme vanhaa kaavaa ”kunnioita lakia”, me sanomme: ”halveksi lakia ja kaikkia sen ominaisuuksia!” Raukkamaisen fraasin ”tottele lakia” sijasta me huudamme: ”kapinaan kaikkia lakeja vastaan!”

Verratkaa vain kunkin lain nimissä harjoitettuja ilkitöitä siihen hyvään, mitä tuosta laista on voinut seurata, ja punnitkaa huolellisesti sekä hyvää että pahaa, niin näette, olemmeko oikeassa.

II

Verrannollisesti puhuen laki on nykyajan tuote. Ihmiskunta eli iät ja ajat ilman kirjoitettua lakia, jopa ilman sitä, joka oli symbolein kaiverrettu temppelin sisäänkäynnin kivetykseen. Tuona aikana ihmisten välisiä suhteita säätelivät yksinkertaisesti tavat, tottumukset ja käytännöt, joita pyhitettiin jatkuvalla toistolla ja jotka jokainen oli oppinut jo lapsuudessaan aivan samoin kuin oli oppinut hankkimaan ruokansa metsästämisellä, karjankasvatuksella tai maanviljelyllä.

Kaikki ihmisyhteisöt ovat eläneet tämän primitiivisen ajanjakson, eikä vielä tähän päivään mennessä suurella osalla ihmiskuntaa ole minkäänlaista kirjoitettua lakia. Jokaisella heimolla on omat tapansa ja totumuksensa – tapaoikeus, kuten juristit sitä kutsuvat. Heimolla on tapansa ja se riittää pitämään yllä sydämellisiä suhteita kylän asukkaiden, heimon tai yhteisön jäsenten välillä. Jopa omassa – ”sivilisoituneiden” kansakuntien – keskuudessamme, kun lähemme suurista kaupungeista ja menemme maaseudulle, näemme, että asukkaiden keskinäisiä suhteita säädelään yhä ikivanhojen ja yleisesti hyväksytyjen tottumusten mukaan eikä lainsäätäjien kirjoitetun lain mukaan. Venäjän, Italian ja Espanjan maaseutuväestöllä, ja jopa suurella osalla Ranskan ja Englannin maaseutuväestöä, ei ole minkäänlaista käsitystä kirjoitetusta laista. Se sekaantuu heidän elämäänsä ainoastaan määritessään heidän suhteestaan valtioon. Heidän keskinäiset suhteensa taas, vaikka ne joskus ovat hyvinkin monimutkaisia, järjestetään yksinkertaisesti vanhan tavan mukaan, kuten ihmiskunnalla yleisesti on ollut tapana.

Tutkimukset primitiivisten kansojen käytännöistä paljastavat kahtalaisia tapamuotoja.

Koska ihminen ei elä yksinäisyydessä, hänessä on kehittynyt tapoja ja tunteita, jotka palvelevat yhteisön säilymistä ja rodun leviämistä. Elämä olisi ollut kertakaikkiaan mahdotonta ilman yhteisöllisiä tunteita ja tottumuksia. Laki ei ole niitä synnyttänyt; ne ovat vanhempia kuin mikään laki. Uskontokaan ei ole niitä säätänyt; ne ovat vanhempia kuin mitkään uskonnot. Niitä tavataan kaikkien yhteisöissä elävien eläinten keskuudessa. Ne ovat kehittyneet spontaanisti vastaamaan asioiden uutta luontoa, aivan kuten nekin eläinten tavat, joita ihmiset kutsuvat vaistoiksi. Ne saavat alkunsa evoluutioprosessissa, mikä on hyödyllistä ja kerta kaikkiaan välttämätöntä, jotta yhteisö pysyisi koossa olemassaolon taistelussa.

Villit lakkaavat lopulta syömästä toisiaan, koska he huomaavat ajan oloon olevan hyödyllisempää ryhtyä harjoittamaan jonkinlaista viljelyä kuin kerran vuodessa nauttia juhlimisen riemusta herkutellen iäkkään sukulaisen lihalla. Monet matkaajat ovat kuvanneet ehdottomasti toisistaan riippumattomien heimojen tapoja. Niissä lait ja päälliköt ovat tuntemattomia, mutta heimon jäsenet olivat lakanneet puukottamasta toisiaan jokaikisessä riitatilanteessa, koska yhteisössä elämisen tapa on johtanut tiettyjen veljeyden ja intressien ykseyden tunteiden kehittymiseen, ja niin he suosivat kolmanteen henkilöön vetoamista ratkaistessaan erimielisyyksiään. Primitiivisten kansojen vieraanvaraisuus, ihmiselämän kunnioitus, vastavuoroisen velvollisuuden tunto, myötätunto heikkoja kohtaan ja rohkeus, joka ulottuu jopa itsensä uhraamiseen toisten puolesta, mikä ensiksi opitaan lasten ja ystävien tähden ja myöhemmin saman yhteisön jäsenien tähden – kaikki nämä ominaisuudet kehittyvät ihmisessä varhaisempina kuin mikään laki ja riippumattomista uskonnosta, samoin kuin yhteisöllisten eläintenkin tapauksessa. Sellaiset tunteet ja käy-

tännöt ovat yhteisöllisen elämän väistämättömiä seurauksia. Sen sijaan että ne olisivat – kuten papit ja metafysiikot väittävät – ihmisessä sisäsyntyisiä, sellaiset ominaisuudet ovat seurausta elämästä ylipäänsä.

Näiden yhteisöelämän ja rodunsäilymisen kannalta välttämättömien tapojen ohella kehittyi ihmisyhteisöissä kuitenkin myös muita haluja, muita intohimoja, ja siten myös muita tapoja ja tottumuksia. Halu hallita muita ja pakottaa heidät omaan tahtoonsa; halu anastaa naapuriheimon työllään tuottamat hedelmät; halu elellä mukavuuksien keskellä tuottamatta mitään orjien tarjotessa herralleen mahdollisuudet ylellisyyteen ja kaikenlaiseen nautintoon – nämä itsekkäät, henkilökohtaiset halut antavat aiheen toiselle tapojen ja tottumusten kehityssuunnalle. Ensinnäkin pappi ja toiseksi soturi; ensinnäkin huijari, joka hyötyy taikauskosta ja joka vapautettuaan itsensä perkeleenpelosta ruokkii sitä muissa; toiseksi roisto ja ryöväri, joka hoitelee naapurinsa hyökkäämällä heidän kimppuunsa ja ryöstämällä heidät, jotta voi itse palata kotiin saaliin kera orjasaattueessa. Nämä kaksi ovat yhteistuumin onnistuneet pakottamaan primitiivisen yhteiskunnan tapoja itselleen edullisiksi pyrkien samalla ikuistamaan ylivaltansa rahvaaseen nähden. Samojen tekojen jatkuvalla toistolla ja käyttämällä hyväkseen väkijoukon laiskuutta, pelkoja ja velttoutta he ovat vakiinnuttaneet pysyviksi tapoja, joista on muodostunut heidän oman ylivaltansa kiinteä perusta.

Tässä tarkoituksessa he ovat ensinnäkin käyttäneet hyväkseen tuota ihmiskunnassa niin korkealle kehittyntä taipumusta kulkea pitkin totuttuja polkuja. Lapsissa sekä kaikissa villoissa tuolla taipumuksella on huomattavat mittasuhteet ja sitä voidaan havaita myös eläimissä. Ihminen, jos hän on vähänkään taikauskoinen, pelkää aina tehdä minkäänlaisia muutoksia olemassaoleviin olosuhteisiin; hän yleensä kunnioittaa sitä mikä on ikivanhaa. ”Meidän isämme tekivät niin ja niin; he tulivat toimeen kohtalaisesti; he kasvattivat sinut; he eivät olleet onnettomia; tee sinä samoin!” sanovat vanhat nuorille joka ainoa kerta, kun nämä haluavat muuttaa asioita. Tuntematon pelottaa heitä ja heistä on parempi tarrautua menneisyyteen silloinkin, kun menneisyys merkitsee köyhyyttä, sortoa ja orjuutta.

Voidaan jopa sanoa, että mitä surkeampi ihminen on, sitä enemmän hän kammoksuu kaikenlaista muutosta, jottei hänen olonsa kävisi vieläkin kurjemmaksi. Joitakin toivonsäteitä, joitakin mukavuudenhitusia täytyy ensin päästä hänen synkkään majaan ennen kuin hän voi alkaa haluta parempia asioita, kritisoimaan entisiä elintapoja ja olemaan valmis vaarantamaan ne saadakseen muutoksen aikaan. Niin kauan kuin hänellä ei ole toivoa ja niin kauan kuin häntä ei ole vapautettu niiden holhouksesta, jotka hyväksikäyttivät hänen taikauskoaan ja hänen pelkojaan, niin kauan hän pysyy mieluummin aiemmassa asemassaan. Jos nuoret haluavat minkäänlaista muutosta, niin vanhat nostavat äläkän uudistajia vastaan. Jotkut villit mieluummin kuolisivat kuin loukkaisivat maansa tapoja, koska heille on lapsesta lähtien kerrottu, että pieninkin poikkeus vakiintuneesta kaavasta toisi huonoa onnea ja saattaisi koko heimon tuhoon. Mikä määrä poliitikkoja, taloustieteilijöitä ja mukamas vallankumouksellisia myös nykypäivänä toimiikaan saman vaikutelman vallassa ja tarrautuu näköpiiristä hälvenevään menneisyyteen. Kuinka monet havittelevatkaan ainoastaan jo aiemmin tapahtunutta. Kuinka monet kiihkeät uudistajat ovat pelkkiä menneiden vallankumousten kopioijia.

Taikauskosta, velttoudesta ja pelkuruudesta lähtöisin oleva rutiinimainen mielenlaatu on aina ollut sorron kantava voima. Papit ja sotapäälliköt käyttivät sitä taitavasti hyväkseen primitiivisissä ihmisyhteisöissä. He säilyttivät pelkästään itseään hyödyttäviä tapoja ja onnistuivat määräämään ne koko heimon tavoiksi. Niin kauan kuin tätä konservatiivista mielenlaatua voitiin käyttää takaamaan päällikön harjoittamat loukkaukset yksilönvapautta vastaan ja niin kauan

kuin ainoat ihmisten väliset epätasa-arvoisuudet olivat peräisin luonnosta, eikä niitä lisätty satkertaisiksi vallan ja rikkauden keskittämällä, niin kauan lakia ei tarvittu, eikä myöskään sitä voimaansaattavia hirveitä tuomioistuimia ja alatikasvavia rangaistuksia.

Mutta kun yhteiskunta jakaantui kasvavassa määrin kahteen, toisilleen vihamieliseen luokkaan, yhden luokan pyrkiessä säilyttämään ylivaltaansa ja toisen pyrkiessä pakenemaan sitä, taistelu alkoi. Valloittajalle tuli kiire saada toimiensa tulokset pysyvään muotoon, joten hän pyrki tekemään niistä itsestäänselvyyksiä, pyhiä ja kunnioitettuja kaikin vallassaan olevin keinoin. Laki astui voimaan papin hyväksymänä ja soturin nuija annettiin sen käyttöön. Sen oli määrä asettaa pysyviksi kaikki sellaiset tavat, joista oli hallitsevalle vähemmistölle hyötyä. Sotilasvalta otti hoi-takseen lainkuuliaisuuden varmistamisen. Tämä uusi toimi vahvisti soturin valtaa: nyt hänellä oli hallussaan muutakin kuin raakaa voimaa – nyt hän puolusti lakia.

Ellei laki tarjoaisi muuta kuin kokoelman vallanpitäjille mieluisia määräyksiä, voisi olla han-kalaa saada ihmiset hyväksymään ja noudattamaan sitä. No, lainsäätäjät sekoittivat yhteen laki-kokoelmaan kaksi tapojen suuntausta, joista olemme juuri puhuneet: maksiimit, jotka edustavat elämän seurauksena yhteisesti muotoutuneita moraalisuuden ja sosiaalisen yhteenliittymisen periaatteita, sekä mandaatit, jotka on tarkoitettu varmistamaan epätasa-arvon ulkoinen olemas-saolo. Yhteiskunnan olemassaolon kannalta ehdottoman olennaiset tavat on lakikokoelmassa vii-saasti sekoitettu yhteen hallitsevan kastin tyrkyttämien perimätapojen kanssa, ja ne molemmat vaativat rahvaalta yhtäläistä kunnioitusta. ”Älä tapa”, sanoo laki ja kiirehtii lisäämään ”ja maksa papille kymmenykset”. ”Älä varasta”, sanoo laki ja välittömästi sen jälkeen ”siltä joka kieltäytyy maksamasta veroja katkaistaan hänen kätensä”.

Sellainen oli laki, ja se on säilyttänyt kaksiosaisen luonteensa tähän päivään asti. Sen alkuperä on hallitsevan luokan halussa tuottaa jatkuvuutta itse omaksi edukseen määräämilleen tavoille. Sen luonne on yhteiskunnalle hyödyllisten tapojen – tapojen, joilla ei ole mitään tarvetta tulla laiksi varmistakseen kunnioituksen – taitava sekoittaminen toisten tapojen kanssa, jotka ovat hyödyllisiä vain valtaapitäville, vahingollisia ihmisjoukoille ja joita pitää yllä vain rangaistuksen pelko.

Kuten ei yksityisellä pääomallakaan, joka syntyi petoksella ja väkivallalla ja kehittyi esivallan suojeluksessa, ei lailla ole mitään oikeutta saada ihmisten kunnioitusta. Väkivallasta ja taikaus-kosta syntyneenä ja kuluttajan, papin ja rikkaan riistäjän intresseiksi vakiintuneena täytyy se kertakaikkiaan hävittää sinä päivänä, kun ihmiset haluavat murtaa kahleensa.

Tästä asiasta tulemme vieläkin vakuuttuneemmiksi, kunhan analysoimme lakien myöhempää kehitystä uskonnon, esivallan ja olemassaolevan parlamentaarisen järjestelmän suojeluksessa.

III

Olemme huomanneet miten laki on saanut alkunsa vakiintuneesta käytännöstä ja tavasta, ja miten se alusta alkaen on edustanut ihmislain selviämiseksi välttämättömien yhteisöllisten tottumusten taitavaa sekoittamista toisten, kansan taikauskoa yhtä lailla kuin vahvimman oikeutta omaksi edukseen käyttäneiden määräämien tapojen kanssa. Tämä lain kaksinainen luonne on määrännyt sen omaa myöhempää kehitystä poliittisen järjestelmän kasvaessa. Kun aikojen kuluessa lakiin sisäänkirjoittautunut yhteisöllisten tapojen ydin on alistettu ainoastaan mitättömille ja asteittaisille muutoksille, on lain toista osaa kehitetty suuresti hallitsevien luokkien intressien osoittamiin suuntiin ja niiden luokkien vahingoksi joita ne sortavat.

Silloin tällöin nämä hallitsevat luokat ovat sallineet kiristettävän itseltään jonkin lain, joka on edustanut tai joka on näyttänyt edustavan jonkinlaista turvaa vähäosaisille. Mutta sellaiset lait ovat ainoastaan kumonnet aikaisemman, hallitsevan kastin eduksi säädetyn lain. ”Parhaita lakeja”, väittää Buckle, ”olivat ne, jotka kumosivat aikaisempia.” Mutta mitä kauhistuttavia ponnisteluja onkaan tarvittu, mitä verivirtoja onkaan vuodatettu joka kerta kun on ollut kysymys yhdenkään näiden perustavien lakipykälien kumoamisesta, jotka palvelevat kansan pitämistä kahleissa. Ennen kuin Ranska pääsi irti orjuuden viimeisistä jäänteistä ja pystyi murtamaan kuninkaallisen hovin vallan, sen oli pakko käydä neljä vuotta vallankumoustaistelua ja kaksikymmentä vuotta sota. Tarvitaan vuosikymmenien taisteluja kumoamaan edes vähäisimpiä meille menneisyyden perinnöksi jättämistä epäoikeudenmukaisista laeista, eivätkä ne silloinkaan täysin katoa, paitsi vallankumouksen aikoina.

Sosialistit ovat monet kerrat kertoneet pääoman syntyhistorian. He ovat kuvanneet miten se syntyi sodasta ja ryöstelystä, orjuudesta ja maaorjuudesta, uuden ajan petoksesta ja riistosta. He ovat osoittaneet, miten sitä ruokitaan työläisen verellä ja miten se pikkuhiljaa on valloittanut koko maailman. Sama tarina koskien lain syntyä ja kehitystä on vielä kertomatta. Kuten tavallista on kansanviisaus tässäkin päässyt kirjaviisaiden edelle. Siinä tämän historian filosofia on jo koottu ja parhaillaan merkitään sen olennaisia maamerkkejä.

Laki – luontonaan taata ryöstelyn, orjuuden ja riiston tulokset – on seurannut samoja kehitysvaiheita kuin pääomakin. Kaksoissisaruksina ne ovat kulkeneet käsi kädessä ja tukeneet toisiaan ylläpitämään ihmiskunnan kärsimyksiä. Niiden historia on jokaisessa Euroopan maassa suunnilleen samanlainen. Eroja on vain yksityiskohdissa; tärkeimmät tosiasiat ovat samoja; ja jos katsotaan lain kehitystä Ranskassa tai Saksassa, niin tunnetaan sen kehityksen olennaiset piirteet ja vaiheet useimmissa Euroopan maissa.

Alkujaan laki oli kansallinen sopimus. Totta on, ettei tätä sopimusta hyväksytty aina vapaaehtoisesti. Jopa varhaisina aikoina rikkaat ja vahvat pakottivat tahtonsa koskemaan muita. Mutta aina he kohtasivat väärinkäytölleen esteen ihmisjoukoissa, joiden voiman he saivat puolestaan tuta.

Mutta kun kirkko toisella puolen ja aateliset toisella puolen onnistuivat orjuuttamaan kansan, lakien tekemisen oikeus pakeni kansakunnan käsistä ja siirtyi etuoikeutettujen säätyjen käsiin. Rahakirstuihinsa kasautuvan vaurauden vahvistamana kirkko laajensi auktoriteettiaan. Se

sotkeutui yhä enemmän ja enemmän yksityiselämään ja mukamas sieluja pelastaessaan otti haltuunsa orjiensa työvoiman, keräsi veroja kaikista luokista, kasvatti lainkäyttöään, moninkertaisti rangaistukset ja rikastutti itseään tehtyjen rikkomusten määrällä, sillä jokaisen sakon tuotto virtasi sen rahakirstuihin. Laeilla ei ollut enää mitään yhteyttä kansakunnan intresseihin. ”Niiden olisi voinut kuvitella saaneen alkunsa pikemminkin uskonnollisten fanaatikkojen neuvostolta kuin lainsäätäjiltä”, havainnoi eräs Ranskan lain historioitsija.

Samaan aikaan paroni laajensi yhtäläillä valtaansa suhteessa peltojen työläisiin ja kaupunkien käsityöläisiin, ja niin hänestäkin tuli lainlaatija ja tuomari. 900-luvulta peräisin olevat harvat kansallisen lain jäänteet ovat pelkästään sopimuksia, jotka säätelevät palveluksia, päivätöitä sekä maaorjien ja käskyläisten herroilleen maksamaa pakkoveroa. Tämän aikakauden lainsäätäjät olivat vain maantierosvoja, jotka järjestäytyivät ryöstämään maanviljelykseen yhä enemmän asettautuvaa kansaa. Nämä rosvot käyttivät hyväkseen ihmisten oikeudentuntoa; he esittäytyivät tämän oikeuden hallinnoijina, tekivät sen perustavista periaatteista itselleen tulonlähteen ja keksivät lakeja ylläpitämään omaa ylivaltaansa.

Myöhemmin nämä lait ovat juristien kokoamina ja luokittelemina olleet nykyisten lakikokoelmien pohjana. Pitäisikö meidän muka puhua näiden lakikokoelmien kunnioittamisesta, paronin ja papin perinnön kunnioittamisesta?

Ensimmäinen vallankumous, kaupunkien kapina, onnistui pääsemään eroon vain osasta näitä lakeja; vapautettujen kaupunkien erioikeudet ovat suurimmalta osaltaan pelkkä kompromissi paronin ja piispan lainsäädännön sekä vapaakaupungeissa syntyneiden uusien suhteiden välillä. Mikä kuitenkin onkaan ero näiden lakien ja meillä nyt olevien lakien välillä! Kaupunki ei pitänyt asianaan vangita ja teloitaa kansalaisia valtion puolesta; se tyytyi karkottamaan sellaisen, joka juonitteli kaupungin vihollisten kanssa ja hävittämään hänen talonsa maan tasalle. Se tyytyi määräämään sakkoja niin kutsutuista ”rikoksista ja väärinkäytöksistä” ja 1100-luvulla kaupungissa saattoi olla jopa havaittavissa nykyään unohtunut oikeuden periaate, joka pitää koko yhteisöä vastuullisena yksittäisen jäsenen pahasta teosta. Tämän ajan yhteiskunnat pitivät rikosta onnettomuutena tai epäonnena; tämä käsitys on yleinen vielä nykyäänkin Venäjän talonpoikien keskuudessa. Sen vuoksi ne eivät hyväksyneet Raamatun saarnaamaa henkilökohtaisen koston periaatetta, vaan katsoivat, että syyllisyys kustakin rikoksesta palautuu koko yhteiskunnan harjoille. Bysanttilainen kirkko – joka toi länteen itäisen despotismin hienostuneet julmuudet – sai käyttää koko vaikutusvaltansa, jotta gallialaisten ja germaanien tapoihin saatiin ujutetuksi kuolemanrangaistus sekä hirvittävät kidutukset, joita jälkeinpäin ruvettiin käyttämään niihin, joita pidettiin rikollisina. Roomalainen oikeus – keisarillisen Rooman rappion tuotos – sai aivan samalla tavalla käyttää koko vaikutusvaltansa ujuttaakseen ehdotonta maanomistusoikeutta koskevat käsityksensä, jotka sitten syrjäyttivät primitiivikansojen kommunistiset tavat.

Kuten tiedämme, eivät vapaat kaupungit pystyneet säilymään omillaan. Sisäisissä ristiriidoissaan rikkaiden ja köyhien välillä, porvarin ja maaorjan välillä, ne joutuivat helposti kuningasvallan saaliiksi. Sitä mukaa kun kuningasvalta sai uusia voimia, lainsäädäntöoikeus siirtyi yhä enemmän hovilaisten klikin käsiin. Kansakuntaan vedottiin ainoastaan silloin, kun tarvittiin hyväksyntä kuninkaan vaatimille veroille. Parlamentti kutsuttiin koolle kahden vuosisadan välein hovin mielihalujen tai oikkujen mukaan; ”ylimääräiset neuvostot”, aatelisten lakiasäättävät kokoukset ja ministerit – tuskin ottaen huomioon ”kuninkaan alamaisten valituksen aiheita” – olivat Ranskan varsinaisia lainsäätäjiä. Myöhemminkin, kun kaikki valta oli keskittynyt yhden miehen haltuun, joka saattoi sanoa ”Minä olen valtio”, julistukset laadittiin ”prinssin salaisissa neuvonpidoissa” ministerin oikkuilun tai imbesillin kuninkaan mukaisesti; ja alamaisten oli vain

pakko totella kuolemanrangaistuksen uhalla. Kaikki oikeudelliset takeet oli poistettu ja koko kansakunta oli kuninkuuden ja pienen hovijoukon orjalaumana. Tänä aikakautena käytettiin mitä hirvittävimpiä rangaistusmenetelmiä, jotka järkyttävät meidät puolikuoliaiksi: teilipyörä, polttorovio, elävältä nylkeminen, kaikenlaatuiset kidutukset, joita munkkien ja mielipuolten sairas mielikuvitus vain saattoi keksiä heidän etsiessään nautintoa tuomittujen rikollisten kärsimyksistä.

Suuri vallankumous ryhtyi hävittämään tätä feodalismin ja kuningasvallan perinnöksi jättämää lakirakennelmaa, mutta purettuaan osan tästä muinaisesta komeudesta vallankumous antoi lain tekemisen vallan porvaristolle, joka vuorostaan alkoi pystyttää uutta lakirakennelmaa. Sen tarkoitus oli säilyttää ja ylläpitää keskiluokan ylivaltaa rahvaaseen nähden. Heidän parlamenttinsa säätää lakeja oikealla ja vasemmalla ja lakivuoret kasaantuvat hirvittävää vauhtia. Mutta mitä nämä lait ovat pohjimmiltaan?

Pääosalla on vain yksi tarkoitus: suojella yksityisomaisuutta, so. ihmisen toisen ihmisen riistolla hankkimaa varallisuutta. Niiden päämääränä on avata pääomalle uusia alueita riistettäväksi ja antaa hyväksyntä tämän riiston alati uusille muodoille, kun pääoma nielaisee jälleen yhden inhimillisen toiminnan haaran, rautatiet, lennättimet, sähkövalon, kemianteollisuuden, ihmisten ajattelun ilmaukset kirjallisuudessa ja tieteessä jne. Muiden lakien tarkoitus on pohjimmiltaan sama. Ne ovat olemassa pitääkseen yllä hallintokoneistoa, jonka tarkoitus taas on taata pääomalle riisto-oikeus ja monopoli tuotettuun varallisuuteen. Virkamiehet, poliisi, armeija, yleinen opeustustoimi, rahalaitokset – kaikki palvelevat yhtä jumalaa: pääomaa. Kaikilla niillä on yksi ainoa kohde: helpottaa kapitalistin harjoittamaa työläisen riistoa. Analysoikaa kaikki voimassaolevat lait, ettekä löydä mitään muuta kuin tämän.

Henkilön suojeleminen, minkä esitetään olevan lakien todellinen tehtävä, on tuskin havaittavassa roolissa niiden joukossa, sillä nykyisessä yhteiskunnassa vihaan ja raakuuteen suoranaisesti perustuvat hyökkäykset henkilön kimppuun ovat katoamassa. Jos joku nykyään murhataan, tapahtuu se yleensä hänen ryöstämisekseen – harvoin henkilökohtaisen koston vuoksi. Mutta jos tällaiset rikokset ja väärinteot ovat jatkuvasti vähenemässä, emme todellakaan saa kiittää siitä lainsäädäntöä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Enemmän se johtuu humanitaarisuuden kasvusta yhteiskunnissamme ja meidän kasvavassa määrin yhteisöllisistä tavoistamme kuin lakiemme määräyksistä. Kumottakoon huomenna jokainen henkilön suojelemiseksi säädetty laki ja lopetettakoon huomenna kaikki päällekkarkauksia käsittelevät oikeudenkäynnit, eikä henkilökohtaisen koston tai raakuuden aiheuttamien hyökkäysten määrä lisääntyisi yhden ainoan tapauksen vertaa.

Tähän kenties vastataan, että viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana on säädetty koko joukko vapaamielisiä lakeja. Mutta jos näitä lakeja analysoidaan, huomataan, että tämä liberaali lainsäädäntö koostuu edellisten vuosisatojen barbarismin meille perinnöksi jättämien lakien kumoamisesta. Jokainen vapaamielinen laki, jokainen radikaali ohjelma, voidaan esittää lyhyesti näillä sanoilla: keskiluokalle kiusallisiksi muodostuneiden lakien lakkauttaminen ja palaaminen 1100-luvun kaupungeissa vallitseviin oikeuksiin sekä näiden oikeuksien laajentaminen koskemaan kaikkia kansalaisia. Kuolemanrangaistuksen lakkauttaminen, valamiesoikeudenkäynti kaikissa ”rikoksissa” (1100-luvulla oli liberaalimpi valamiehistö), hallintovirkamiesten valinta, virkamiesten asettaminen yleisen rikoslain alaiseksi, vakinaisten armeijoiden lakkauttaminen, ilmainen koulutus jne., kaiken tämän annetaan ymmärtää olevan modernin liberalismen keksintöä, mutta se on vain paluuta siihen vapauteen, joka oli olemassa ennen kuin kirkko ja kuningas kahmivat haltuunsa jokaisen inhimillisen elämän ilmentymän.

Siten riiston suojeleminen suoraan omaisuuslaeilla ja epäsuorasti valtion ylläpitämisellä on sekä nykyaikaisten lakikokoelmiemme henki että olemus että kalliin lakiasäättävän koneistomme ainoa tehtävä. Mutta on jo aika lakata tyytymästä pelkkiin fraaseihin ja ryhtyä arvioimaan niiden todellista merkitystä. Lain, joka ensinäkemältä vaikutti olevan yhteiskunnan säilymisen kannalta hyödyllisten tapojen tiivistelmä, havaitaan nyt olevan pelkkä väline rikkaiden joutilaiden ahertaviin joukkoihin kohdistaman riiston ja ylivallan ylläpitämiselle. Nykypäivänä sen sivistävä tehtävä on yhtä kuin nolla – sillä ei ole kuin yksi tarkoitus: pitää riistoa yllä.

Tämän historia opettaa meille lain kehitystä tutkiessamme. Tämän historian nojallako meidän pitäisi kunnioittaa lakia? Varmastikaan ei. Se ei ansaitse kunnioitustamme sen enempää kuin pääomakaan, ryöstämisen hedelmä. Vallankumouksen ensimmäinen velvollisuus on polttaa kaikki olemassaolevat lait roviolla yhdessä kaikkien omistusoikeuksien kanssa.

IV

Niiden miljoonien lakien, jotka ovat olemassa ihmisyyden säännöstelemiseksi, nähdään tutkimuksessa jakautuvan kolmeen pääkategoriaan: omaisuuden suojeleminen, henkilöiden suojeleminen ja hallinnon suojeleminen. Analysoimalla kutakin näistä kategorioista päädyimme samaan loogiseen ja väistämättömään johtopäätelmään: laki on hyödytön ja vahingollinen.

Sosialistit tietävät mitä omaisuuden suojelemisella tarkoitetaan. Omaisuutta koskevia lakeja ei ole säädetty takaamaan sen enempää yksityiselle kuin yhteisöllekään omasta työstä saadun tuotteen omistusta. Päinvastoin: ne on säädetty ryöstämään tuottajalta osa siitä mitä hän on luonut ja varmistamaan tietyille toisille ihmisille se osuus jonka he ovat varastaneet joko tuottajalta tai kokonaiselta yhteisöltä. Kun laki esimerkiksi vahvistaa herra Sen-ja-sen oikeuden taloon, kyse ei ole oikeuden vahvistamisesta mökkiin, jonka hän on rakentanut itselleen tai taloon, jonka hän on pystyttänyt joidenkin ystäviensä avulla. Siinä tapauksessa kukaan ei olisi kiistellyt hänen oikeudestaan. Päinvastoin laki vahvistaa hänen oikeutensa taloon, joka nimenomaan ei ole hänen työvoimansa tuote; ensinnäkin koska hän on rakennuttanut sen toisilla, joille hän ei ole maksanut heidän työnsä täyttä arvoa, toiseksi koska tämä talo edustaa yhteiskunnallista arvoa, jota hän ei olisi voinut itse tuottaa. Laki vahvistaa hänen oikeutensa siihen, mikä kuuluu kaikille yleisesti eikä kenellekään erityisesti. Samalla talolla rakennettuna keskelle Siperiaa ei ole sitä arvoa, joka sillä on suuressa kaupungissa, ja kuten tiedämme, tuo arvo nousee siitä työvoimasta, kun jotakuinkin viisikymmentä sukupolvea ihmisiä on rakentanut kaupungin, koristanut sen, varustanut sen vedellä ja kaasulla, hienoilla kävelykaduilla, kouluilla, teattereilla, kaupoilla, rautateilla ja kaikkiin suuntiin johtavilla teillä. Kun laki sitten tunnustaa herra Sen-ja-sen oikeuden tiettyyn taloon Pariisissa, Lontoossa tai Rouenissa, se epäoikeudenmukaisesti anastaa hänelle tietyn osan ihmiskunnan työn tuloksesta yleensä. Juuri siksi, että tämä anastaminen ja kaikki muut vastaavat omaisuuden muodot ovat huutava vääryys, tarvitaan kokonainen arsenaali lakeja ja kokonainen armeija sotilaita, poliiseja ja tuomareita suojelemaan sitä ihmiskunnalle ominaista hyvää tahtoa ja oikeudentajua vastaan.

Puolet laeistamme – kunkin maan siviililainsäädäntö – ei palvele mitään muuta tarkoitusta kuin ylläpitää tätä anastusta, tätä monopolia tiettyjen yksilöiden hyödyksi ja koko ihmiskuntaa vastaan. Kolme neljäsosaa tuomioistuinten päättämistä tapauksista ei ole mitään muuta kuin monopolin omistajien välisiä riitoja – kahden saaliistaan kiistelevän rosvon riitoja. Rikoslaeistamekin varsin monilla on sama tarkoitus, kun niiden päämääränä on pitää työläinen alistetussa asemassa työnantajaansa nähden ja tarjota siten turvaa riistolle.

Mitä tulee työn tuotteen takaamiseen sen tuottajalle, ei ole mitään lakia joka edes yrittäisi sellaista asiaa. Kyse on niin yksinkertaisesta ja luonnollisesta asiasta, niin suuressa määrin ihmiskunnalle ominaisista tavoista ja tottumuksista, ettei laki ole suonut sille ajatustakaan. Avoin maantierosvoilu miekka kädessä ei kuulu meidän aikakautemme tunnuspiirteisiin. Eikä työläinen ryhdy koskaan riitelemään työnsä tuotteesta toisen työläisen kanssa. Jos heillä on erimielisyyttä, he rauhoittavat sen kutsumalla kolmannen henkilön paikalle – turvautumatta lakiin. Ainoa henkilö, joka vaatii toiselta sen mitä tämä on tuottanut, on omistaja, joka tulee ja vie siitä

leijonanosan. Mitä tulee ihmiskuntaan yleensä, niin kaikkialla kunnioitetaan jokaisen oikeutta siihen mitä tämä on tuottanut, ilman minkään erityisen lain väliintuloa.

Koska kaikilla omaisuutta koskevilla laeilla, jotka muodostavat paksuja lakikokoelmia ja jotka ovat lakimiestemme ilo, ei ole muuta tarkoitusta kuin suojella tiettyjen monopolin omistajien epäoikeudenmukaista ihmistyön anastusta, ei niiden olemassaololle ole mitään syytä, ja niinpä vallankumouksen päivänä yhteiskunnalliset vallankumoukselliset tulevat kertakaikkiaan teemmään niistä lopun. Voitaisiin tosiaankin täydellä oikeutuksella tehdä kokkotuli kaikista niin kutsuttua ”omistusoikeutta” koskevista laeista. Kaikista saantokirjoista, kaikista rekistereistä, sanalla sanoen kaikesta mikä liittyy jollakin tapaa instituutioon, jota pian tullaan pitämään pelkkänä häpeäpilkkana ihmiskunnan historiassa, yhtä nöyryyttävänä kuin menneiden aikojen orjuutta ja maaorjuutta.

Juuri tehdyt huomiot omistusoikeutta koskevista laeista pätevät yhtä lailla lakien toiseen kategoriaan: niihin lakeihin, joilla ylläpidetään hallintoa, so. perustuslakeihin.

Kyse on jälleen täydestä arsenaalista lakeja, asetuksia, määräyksiä, säädöksiä ja mitä kaikkea, ja niiden kaikkien tarkoituksena on suojella edustuksellisen hallinnon eri muotoja, olivat ne sitten delegoituja tai kaapattuja, joiden alla ihmiskunta tuskailee. Me tiedämme erittäin hyvin – anarkistit ovat tarpeeksi usein osoittaneet sen loputtomassa hallinnon eri muotojen kritiikissään – että kaikkien hallintojen, olivat ne sitten monarkkisia, perustuslaillisia tai tasavaltaisia, tehtävä on pakkoa käyttäen suojella ja säilyttää aristokratian, papiston, liikemiesten ja muiden omistavien luokkien etuoikeudet. Reilulla kolmanneksella laeistamme – ja jokaisessa maassa on niitä kymmeniä tuhansia – laeilla verotuksesta, valmisteverovelvollisuuksista, ministeriöiden osastojen ja niiden virastojen organisaatiosta, armeijasta, poliisista, kirkosta jne. ei ole mitään muuta päämäärää kuin ylläpitää, korjata ja kehittää hallinnollista koneistoa. Tämä koneisto vuorostaan palvelee miltei yksinomaan omistavien luokkien etuoikeuksien suojelemista. Analysoikaa kaikkia näitä lakeja, havainnoikaa niitä päivittäisessä toiminnassaan ja huomaatte, ettei ainutkaan niistä ole säilyttämisen arvoinen.

Sellaisista laeista ei voi olla kahta mieltä. Eivät ainoastaan anarkistit, vaan myös enemmän tai vähemmän vallankumoukselliset radikaalit, ovat yhtä mieltä siitä, että hallinnon organisaatiota koskevia lakeja voi käyttää hyödyksi ainoastaan viskaamalla ne tuleen.

Lain kolmas kategoria, henkilön suojeluun ja ”rikoksen” paljastamiseen ja ehkäisyyn liittyvät lait, jäävät vielä tarkasteltaviksi. Tämä on tärkein kategoria, koska siihen liittyy eniten ennakkoluuloja. Jos on niin, että laki nauttii tiettyssä määrin kunnioitusta, on se sen uskomuksen seurausta, että tämän lajin laki on absoluuttisen välttämätön turvallisuuden ylläpitämiselle yhteiskunnissamme. Nämä ovat lakeja, jotka on kehitetty ihmisyyteille hyödyllisten tapojen ytimeksi ja jotka vallanpitäjät ovat sitten sävyttäneet edukseen oikeuttaakseen oman ylivaltansa. Heimojen päälliköiden, kaupunkien rikkaiden perheiden ja kuninkaan auktoriteetti riippui heidän oikeudellisista tehtävistään, ja jopa tähän päivään asti, kun puhutaan hallinnon välttämättömyydestä, viitataan nimenomaan sen tehtävään ylimpänä tuomarina. ”Ilman hallintoa ihmiset repisivät toisensa kappaleiksi”, väittää kylän puhemies. ”Kaiken hallinnon perimmäinen päämäärä on turvata kaksitoista rehellistä valamiestä jokaiselle syytetylle”, sanoi Burke.

Huolimatta kaikista ennakkoluuloista, joita esiintyy tästä aiheesta, on korkea aika anarkistien alkaa rohkeasti julistaa tämän kategorian lait yhtä hyödyttömiksi ja vahingollisiksi kuin edellistenkin.

Mitä tulee ensinnäkin niin kutsuttuihin ”rikoksiin” – hyökkäyksiin henkilöitä vastaan – on hyvin tunnettua, että kaksi kolmesta ja usein niinkin moni kuin kolme neljästä sellaisesta ”rikok-

sesta” on seurausta halusta saada omistukseensa jonkun toisen varallisuutta. Tämä suunnaton niin kutsuttujen ”rikosten ja väärintekojen” luokka katoaa sinä päivänä, kun yksityisomaisuutta ei enää ole. ”Mutta”, sanotaan, ”tulee aina olemaan raakalaisia, jotka yrittävät saada hengiltä kanssaihmissään, jotka tarttuvat puukkoon jokaisessa riidassa ja kostavat mitättömän loukkauksen murhalla, ellei lakeja ja rangaistuksia ole estämässä ja pidättämässä heitä.” Tämä kertosaie toistetaan joka kerta, kun yhteiskunnan rankaisemisoikeus asetetaan kyseenalaiseksi.

Tätä asiaa koskien on kuitenkin yksi tosiasia, joka nykyisin on täysin vahvistettu: rangaistuksen ankaruus ei vähennä rikosten lukumäärää. Hirttäkää, ja jos niin haluatte paloitelkaa murhaajat – mutta murhien lukumäärä ei laske yhdelläkään. Toisaalta poistakaa kuolemanrangaistus, eikä tapahdu yhtään murhaa enempää, niitä tapahtuu vähemmän. Tilastot osoittavat tämän. Jos sato on hyvä, leipä halpaa ja sää hieno, murhien lukumäärä laskee välittömästi. Tämäkin on todistettu tilastoilla. Rikosten lukumäärä lisääntyy ja vähenee aina suhteessa elintarvikkeiden hintaan ja säätilaan. Eipä silti, että kaikki murhaajat olisivat nälän liikkeelle panemia. Siitä ei ole kysymys. Mutta kun sato on hyvä, kun elintarvikkeet ovat hinnaltaan mahdollisia hankkia, ja kun aurinko paistaa, eivät ihmiset huolettomina ja vähemmän epätoivoisina kuin tavallista anna tilaa synkille intohimoille, eivätkä mitättömistä syistä upota veistä lajitoverin rintaan.

On myös hyvin tunnettu tosiasia, ettei rangaistuksen pelko ole koskaan pysäyttänyt ainuttakaan murhaajaa. Joka tappaa lähimmäisensä kostoksi tai kurjuuden vuoksi ei paljon pohdi seuraus- ja harvassa on ollut se murhaaja, joka ei olisi ollut täysin varma siitä, että hän välttää rangaistuksen.

Puhumattakaan yhteiskunnasta, jossa ihminen saa paremman koulutuksen, jossa kaikkien hänen kykyjensä kehittyminen että myös mahdollisuus harjoittaa niitä antaa hänelle niin monia ilonaiheita, ettei hän yritä myrkyttää niitä omantunnonvaivoilla – jopa meidän yhteiskunnassamme, jopa niine kurjuuden surullisine tuotteineen, joita me näemme nykyisin suurten kaupunkien kapakoissa – päivänä, jolloin murhaajille ei määrätä mitään rangaistusta, ei murhien määrä lisäännä ainoankaan tapauksen vertaa. On erittäin luultavaa, että se päinvastoin vähenee kaikissa niissä tapauksissa, jotka nykyään johtuvat vankiloissa raaistetuista taparikollisista.

Meille kerrotaan alinomaan lain suomista hyödyistä ja rangaistusten hyödyllisistä vaikutuksista, mutta ovatko nämä valistajat koskaan yrittäneet asettaa vertailuun lakeihin ja rangaistuksiin liitettyjä hyötyjä ja toisaalta sitä rappeuttavaa vaikutusta mikä näillä rangaistuksilla on ihmisyyteen. Ajatelkaa mitä kaikenlaisia alhaisia haluja ovat ihmiskunnassa herättäneet nuo entisinä aikoina kaupunkiemme kaduilla toimeenpannut hirvittävät rangaistukset! Ihminen on julmin eläin mitä maa päällään kantaa. Ja kukapa muu on vaalinut ja kehitellyt näitä jopa apinoilla tuntemattomia julmia vaistoja, elleivät kuningas, tuomari ja pappi – lakiinsa turvautuen – jotka saivat aikaan sen, että elävää lihaa revittiin irti riekaleittain, kiehuva pikeä kaadettiin haavoihin, raajat revittiin sijoiltaan, luut murskattiin, ihmisiä sahattiin kappaleiksi – jotta he säilyttivät auktoriteettinsa. Arvioikaa minkä turmeltuneisuuden tulvan päästääkään irti ihmisyyhteisöissä ”ilmianto”, johon tuomarit rohkaisevat ja josta hallitukset maksavat kovaa valuuttaa ”rikoksen” paljastamisen tekosyyllä. Menkää vain vankiloihin tutkimaan mikä ihmisestä tulee, kun häneltä puuttuu vapaus ja hänet on teljetty toisten turmeltuneiden olentojen kanssa, kyllästetty siinä paheessa ja mädännäisyydessä, jota aivan tihkuu vankiloidemme seinämiä. Muistakaa vain, että mitä enemmän näitä vankiloita uudistetaan, sitä iljettävämmiksi ne tulevat. Meidän nykyaikaiset mallivankilamme ovat satakertaisesti inhottavampia kuin keskiajan vankityrmit. Lopuksi ajatelkaa mitä mädännäisyyttä, mitä mielen turmeltuneisuutta pidetään yllä ihmisissä kuuliaisuuden vaateella, joka on lain, rankaisemisen ja esivallan varsinainen olemus; esivallan, jolla on

oikeus rangaista ja tuomita omatuntoomme ja ystäviemme kunnioitukseen katsomatta sekä pyövelien, vanginvartijoiden ja ilmiantajien välttämättömyyden olemus – sanalla sanoen kaikkien lain ja esivallan tuntomerkkien varsinainen olemus. Ajatelkaa kaikkea tätä ja olette varmasti samaa mieltä kanssamme kun sanomme, että rangaistuksia määräävä laki on inhottava asia, jonka pitäisi lakata olemasta.

Kansat, joilla ei ole poliittista järjestelmää, ja jotka sen vuoksi ovat vähemmän turmeltuneita kuin me itse, ovat täydellisesti ymmärtäneet, että ”rikolliseksi” kutsuttu ihminen on vain onneton ihminen; että häntä ei paranneta ruoskimalla, kahlitsemalla tai tappamalla hänet joko mestauslavalla tai vankilassa, vaan auttamalla häntä veljellisellä huolenpidolla, tasa-arvoon perustuvalla kohtelulla ja niillä elämäntavoilla, jotka ovat kunniallisten ihmisten käytäntöinä. Tulevassa valankumouksessa toivomme seuraavan huudon kiirivän eteenpäin:

”Polttakaa giljotiinit; hävittäkää vankilat; ajakaa hiiteen tuomarit, poliisit ja ilmiantajat – tuolikaisin rotu maan päällä; kohdelkaa veljenänne ihmistä, joka vimmoissaan on tehnyt pahaa toverilleen; ennen kaikkea estäkää keskiluokkaisen joutilaisuuden halpamaisilta tuotteilta mahdollisuus esitellä miellyttävästi kaunisteltuja paheitaan; ja voitte olla varmoja, että vain harva rikos turmelee yhteiskuntaamme.”

Rikollisuuden tärkeimmät tukipylväät ovat joutilaisuus, laki ja esivalta; lait omaisuudesta, lait hallinnosta, lait rangaistuksista ja väärinteosta; sekä esivalta, joka ottaa asiakseen valmistaa näitä lakeja ja käyttää niitä.

Ei koskaan enää lakeja! Ei koskaan enää tuomareita! Vapaus, tasa-arvo ja käytännön inhimillinen myötätunto ovat ainoat tehokkaat rajoitukset, jotka voimme asettaa tiettyjen keskuudessamme elävien ihmisten epäsosiaalisia vaistoja vastaan.

Suomentajien jälkisanat

Pjotr Kropotkinin ”Laki ja esivalta” on provokaatio, teksti jota voi lukea monella tavalla. Sen voi nähdä oman aikansa tuotteena, evolutionismissaan läpeensä vanhentuneena. Ja tietty osa tekstistä selittyikin tästä näkökulmasta – sitä ei vannoutuneimmankaan anarkistin käy kieltäminen.

Kropotkinin evolutionismiin liittyy olennaisesti dikotominen huonommuus ja siinä vähempiarvoisen positioon asettuu hänellä villien ja primitiivien lisäksi myös nainen. Pilkatessaan Lakia Kropotkin puhuu Laista Hänenä muodossa *She* – käyttäen siis muotoa, joka konnotaatioissaan tuottaa kuvan jostakin alhaisemmasta, halveksittavan brutaaliuden maailmaan kuuluvasta; joka taas selittyäkseen edellyttää Toisensa, siis ylempänsä: ihmisen muodossa *He*, so. miehen. Tämä piileväksi rakentunut sovinismi ei tosin ainakaan suoraan välity käännöksestämme, sillä olemme tässä yhteydessä kääntäneet Kropotkinin muodon *She* suomenkielisellä vastineella *Se*. Olemme muutenkin neutralisoineet alkutekstin sukupuoliväärästynyttä kieltä kääntämällä sanat *man*, *men* ihmiseksi. Vanhempaa käännöstä olemme hyödyntäneet ainoastaan lähinnä joidenkin osuvien käännösoivallusten ja otsikoinnin osalta. Pamfletin otsikon *Authority* -käsitteen kääntäminen sanalla esivalta vastaa mielestämme parhaiten Kropotkinin tarkoitusta; käsitteen muut merkitykset olisivat olleet valjampia tai harhaanjohtavia, lukuunottamatta muutamaa kohtaa, joissa on ollut välttämätöntä käyttää sanaa auktoriteetti.

Sen sijaan että vanhentaisi Kropotkinin raivokkaan, mutta silti analyyttisen kirjoituksen pelkäksi evolutionistiseksi jäänteeksi, tekstissä voi nähdä ulottuvuuksia, joilla on merkitystä vielä nykypäivänäkin. Kropotkinin pamfletti on toivon ilmentymä. Se rohkaisee ajattelemaan, etteivät nykyaikaiset ylivallan ja riiston rakenteet ole ikuisia ja että vallitsevalle ekologisen tuhon ja taloudellisen orjuutuksen politiikalle voidaan rakentaa ulospääsyn mahdollisuuksia, kumouksen mahdollisuuksia, joissa ei tarvitse tyytyä lakien uudistamisen ja uusien mukaparempien edustajien valitsemisen itsepetokseen ja valheeseen.

Kropotkinin tulkinta lakien kahtalaisuudesta on suorastaan nerokas. Toisaalta on lait, joiden tarkoitus on ylläpitää omistusoikeus-, palkkatyöorjuus- ja valtion käskyvallan suhteita. Nämä lait turvaavat siis status quota, sitä että köyhä pysyykin köyhänä ja riistetty riistettynä. Toisaalta on lait, jotka turvaavat ihmisten turvallisuutta ja oikeuksia – ja näihin lakeihin vedoten niin monet radikaalitkin haluavat säilyttää laki- ja oikeusjärjestelmän sekä oikeusvaltion, hieman vain suuremman demokraattisuuden pensselillä paikatus. Kropotkin ei ollut näin naiivi: hän tiesi, että ihmisten oikeudet ja turvallisuus ovat ensinnäkin silmänlumetta, joilla valtion ja kapitalismin puolestapuhujat turvaavat vain omia asemiaan; ja toiseksi, että ihmisten oikeuksiin ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä on kyse syvemmistä, ihmisten keskinäisiin käytäntöihin ja kulttuuriin liittyvistä tekijöistä – niitä ei voi redusoida lakiin ja järjestykseen. Ja senhän olemme todellakin nähneet, miten mielellään valtiot ja kapitalismi ihmisoikeudet sivuuttavat, kun kyse on rahasta ja vallasta, ihmisten alistamisesta. Toisin sanoen siellä missä porvarillinen yksityisen kahmimisen oikeus ja hierarkkiset alistussuhteet ovat jollakin tapaa uhattuina, siellä ihmisoikeudet väistyvät. Niiden kumoaminen on ihmisoikeuksien

sekä inhimillisesti mielekkään elämän todellistamisen ja kulttuuriseksi käytännöiksi vakiinnuttamisen ensimmäinen edellytys. Ja kääntäen: niiden todellistaminen kumoaa niin kapitalistin oikeuden riistää kuin valtiokoneiston käskyläisorjan oikeuden kyykyttää.

Kuka sitten on Kropotkinin lain ja esivallan kumoamisen ”subjekti”? Kysymys on hankala niin Kropotkinin kuin radikalisminkin kannalta ylipäänsä. Kropotkinille kansa on ambivalentti: toisaalta se lammasmaisesti alistuu vallanpitäjien komentoon ja jos se jotakin vaatii, niin lisää lakeja ja ruoskaa; toisaalta juuri nimenomaan tämän samaisen kansan pitäisi luoda uusi parempi yhteiskunta. Helpoin ratkaisu ongelmaan on tietenkin se, että väitetään ihmistä sinänsä ja itsessään perusolemukseltaan hyväksi. Vallanpitäjät ovat vain korruptoineet ihmislaajille aikojen saatossa sisäisimmiksi kehittyneet keskinäisen avunannon, vapauden ja tasa-arvon moraaliset vaistot; jotka näin olisivat siis se ihmisen todellinen luonne. Tämä todellinen moraalipääsisi vallalle, kunhan sille vain annettaisiin tilaa. Ja missä tätä tilaa voisi paremmin antaa kuin vallankumouksissa? Mutta niinpä ei käykään: kansa, nämä olemukseltaan hyvät ihmiset toimivatkin miten tahtovat, eli kuten Kropotkin itsekin toteaa: ”Silloinkin, kun yhteiskunta on mennyt niin pitkälle, että se on vapauttanut itsensä lain orjuudesta, sen ensimmäinen huoli on ollut pystyttää se välittömästi uudelleen.” Tämän ongelman edessä ovat vallankumoukselliset – antiautoritaariset sellaiset – yhä uudelleen ja uudelleen.

Ja ratkaisuksi on tarjottu milloin minkäkinlaisia mielensisäisiä vallankumouksia ja vallankumouksellisia solidaarisuus-, terapia- ja itsehoitoryhmiä jne. Yhden rohkeimmista ja mielenkiintoisimmista ehdotuksista ovat tarjonneet Gilles Deleuze ja Felix Guattari teoksessaan *Mitä filosofia on*. Heidän ehdotuksensa voi totisesti lukea vallankumousfilosofi Kropotkinin lausuman ”vallankumouksen ensimmäinen velvollisuus on polttaa kaikki olemassaolevat lait roviolla yhdessä kaikkien omistusoikeuksien kanssa” hengessä, ikäänkuin hänen kirjoituksensa todellisena sisältönä: tuota vallankumouksen kansaa, rotua tai heimoa ei ole vielä olemassakaan, **sen on luotava itse itsensä**, ”sillä se rotu, jota taide tai filosofia puhuttelevat, ei koskaan esiinny muka rodullisesti puhtaana, vaan edustaa päin vastoin sorrettua, sivistymätöntä, alempaa, anarkkista, nomadisoitua ja peruuttamattomasti vähäisempää rotua [...] Kansa voi luoda itsensä vain hirtittävissä kärsimyksissä, joissa se pakosta unohtaa taiteet ja filosofiat. Silti filosofian kirjat ja taideteokset sisältävät nekin oman käsittämättömän määränsä kärsimystä, joka tavallaan ennakoivat kansan tulevaisuutta. Yhteistä niille on, että ne asettuvat vastustamaan: kuolemaa, orjuutta, sietämätöntä, häpeää ja nykyhetkeä.” Vasta tämä **tuleva kansa**, johon Kropotkininkin filosofia ’voimiensa takaa vetoaa’, osaa todella puhua Kropotkinin nyt niin provokatorisilta kuulostavien sanojen, Lain ja esivallan kuoleman ja Moraalisuuden syntymän kieltä.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Pjotr Kropotkin
Laki ja esivalta
1882

Haettu 6.6.2012 osoitteesta:

<https://sites.google.com/site/vallankritiikki/artikkelit/pjotr-kropotkin-laki-ja-esivalta>
Englanninkielinen alkuteos "Law and Authority" julkaistu ensimmäisen kerran 1882 Le Revolte
-lehdessä. Ensimmäinen suomennos ilmestyi 1910 Yhdysvalloissa. Ulla Vehaluodon ja Hannu
Toivasen suomennos ilmestyi ensimmäisen kerran pamflettina 1999.

fi.theanarchistlibrary.org